

Korup Rytterskole og dens første lærer

Karin og Peter Ramskov Andersen

Rytterskolerne

I forbindelse med Korup Skoles 50 års jubilæum i 2005 bragte *Fyens Stiftstidende* en artikel den 14. december. Overskriften lød: ”Læreren kom til skolen i Korup på hest”. Journalisten havde tilsyneladende misforstået ordet rytterskole, idet han mente, at læreren red til skolen, hvad der var temmelig overflødig, da han boede i skolebygningen. Tilmed havde han næppe råd til at holde hest. En mere sikker viden om rytterskolen i Korup og dens første lærer kan findes i protokollerne og arkivpakkerne på Landsarkivet i Odense.

Da den katolske kirke var blevet fordrevet fra Danmark ved reformationen i 1536, beordrede regeringen flere gange, at landets børn skulle undervises i deres kristelige børnelærdom af sognenes præster eller degne. Langt senere fastslog fattigforordningen fra 1708, at der burde oprettes skoler i alle landets sogne, idet oplysning mentes at forebygge fattigdom og tiggeri. Forordningen fik ikke de store praktiske følger, og det blev af større betydning, at en del godsejere begyndte at oprette skoler på deres godser. Samtidig lagde en religiøs vækkelse, pietismen, der kom til Danmark omkring 1700, stor vægt på, at børnene gennem planmæssig undervisning fik ”den rette saliggørende kundskab”, og det var derfor nødvendigt at lære dem at læse.

Ønsket om at formindske fattigdommen og nogle godsejeres ideer om oplysning og religiøse overvejelser gav ikke store resultater. Først da Frederik 4. i 1721 besluttede at bygge 240 nye skoler i ryttergodsdistrikterne, skete der for alvor noget. I distrikterne ejede kongen, dvs. staten, en større eller mindre del af jorden, og indtægterne fra gårdene skulle bruges til at betale for hærens rytteri.

Tanken var, at alle sognets børn skulle undervises i de nye skoler, og formålet med skolegangen var først og fremmest at lære børnene sand kristendom og gudsfrygt. Ved siden af religions- og læseundervisningen kunne børnene lære at skrive og regne, men kun hvis forældrene selv ville betale for materialerne, og hvis lærerne kunne undervise i fagene.

Den nye skole i Korup

På Fyn skulle der bygges 20 rytterskoler, eller kongelige skoler, som de blev kaldt. De fleste kom til at ligge omkring Odense, hvor ryttergodset var samlet, og de 20 bygninger skulle efter planen opføres med fem om året i årene 1722-25. I Korup Sogn blev skolen anbragt nær ved kirken.

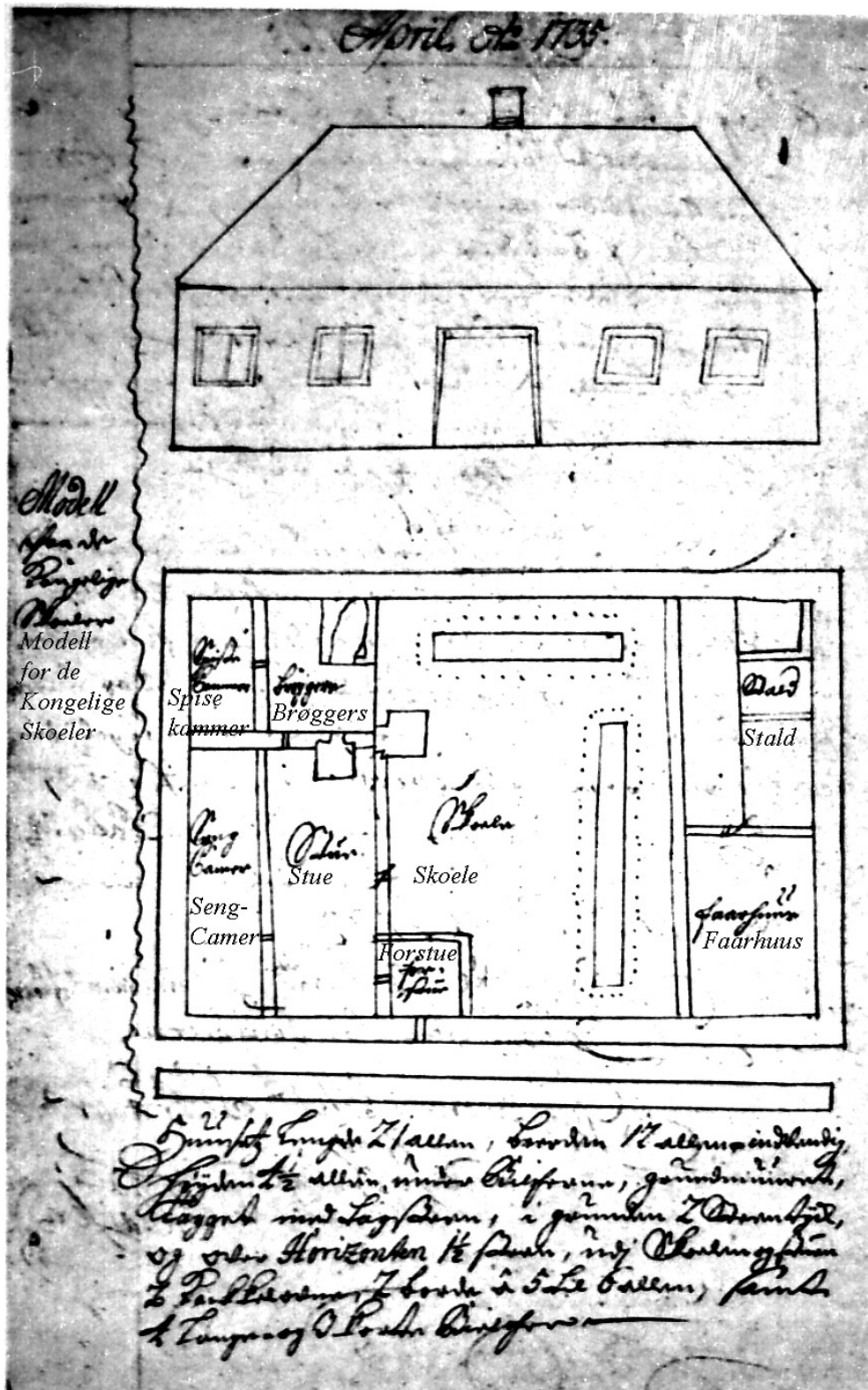
De 20 lærere blev ansat, før byggeriet begyndte. Deres boglige viden var ikke stor; blandt de 20 var der kun fire studenter, og den nye lærer i Korup, Mathias Pedersen Bladt, var ikke en af disse.

Den 17. april 1722 underskrev arkitekt Johan Cornelius Krieger kontrakten om at bygge de 20 fynske skoler, og byggeriet skulle begynde samme år. Der skulle bygges fem skoler om året, men han måtte gerne blive færdig på to år. Et andet krav var, at der skulle findes byggegrunde, der ikke var sumpede. Bønderne blev pålagt at samle kampesten til fundament, og de skulle hjælpe med at grave ud til fundamentet og rejse spær. Da landbrugsarbejdet ikke måtte forstyrres, var bønderne fritaget for det tidkrævende arbejde med at køre byggematerialer i pløje-, så- og høsttiden.

I dag ville skolen gøre et beskedent indtryk med en længde på ca. 12 m og en bredde på ca. 7 m, men på byggetidspunktet var en grundmuret stenbygning en sjældenhed. I huset var der en skolestue på ca. 30 m² samt lærerens bolig og et par rum til stald.

De ydre rammer var således i bedste orden, og det var derefter lærerens opgave at sørge for, at undervisningen også blev det. Børnene skulle gå i skole fra deres femte år, otte timer om dagen i sommerhalvåret og seks i vinterhalvåret. Børn over otte år kunne nøjes med at være i skole den halve dag, så deres arbejdskraft kunne udnyttes hjemme, og forældrene risikerede fængsel på vand og brød, hvis børnene forsømte.

Religion var det vigtigste fag. Hver skoledag skulle begynde og slutte med bøn og salmesang, og alle børnene skulle ligge på knæ under morgenbønnen. Læreren skulle indterpe Luthers katekismus, som skulle læres udenad, og endvidere skulle børnene lære at læse, mens skrivning og regning som nævnt krævede betaling.

Huusets Lengde 21 allen, bredden 12 allen indvendig,
 Høyden 4½ allen under Bielcherne, grundmuuret
 Tagget med Tagsteen, i grundmuur 2 Steen tyck
 og over Horizonten 1½ Steen, udi Skoelen og stuen
 2 Kachelovner, 2 Borde á 5 til 6 allen, samt
 2 lange og 3 korte Bencher.

Mathias Pedersen Bladt

I 1711 var der en lærer ved navn Mathias Pedersen Blad i Magleby Sogn på Langeland, og det er sandsynligvis ham, der fik embedet i Korup. Når Mathias Bladt flere gange optræder i arkiverne, skyldes det som regel, at han havde rodet sig ind i en konflikt med sognets beboere eller med sine overordnede, hvilket tit var to sider af samme sag.

Den 23.-26. september 1726 blev der holdt synsforretning over rytterdistriktets nye skoler, men der mangler oplysninger om skolen i Korup. Muligvis var bygningen ikke færdig, men Mathias Bladt må have været i sognet, for den 24. september skrev han til provsten og til justitsråd Iver. Han var utilfreds med, at degnen Hans Aabye havde klaget over, at han skulle have opført sig upassende i sit embede, hvilket Bladt nægtede. Klagen drejede sig om, at læreren havde sunget over nogle af sognets døde, hvilket degnen mente tilkom ham. Det var næppe uden betydning, at sangeren ved sådanne lejligheder plejede at blive betalt for sin indsats. Mathias Bladt bad om at måtte se en kopi af degnens klage og om, at provsten ville tage ham i forsvar. Provstens svar kendes ikke.

Det var ikke det eneste brev, læreren skrev til justitsråden. I september 1729 klagede han over, at nogle bønder ikke havde leveret de tørv, de skulle yde ham. Bønderne gav ham kun et meget lille læs, hvorefter de mente, at de var fri for at levere de næste 3-4 år. Bladt havde derfor været nødt til selv at købe brændsel, som han måtte betale med 2 - 22 mark for et lille læs. Disse tørv dækkede kun hans eget forbrug, mens der ikke var nok til at opvarme skolestuen. Bladt bad derfor justitsråden hjælpe ham til at få de tørv, han havde ret til. Det var en ringe trøst for ham, at hans fjende, den nu afdøde degn, også havde haft svært ved at få, hvad bønderne skulle betale ham. At bønderne ikke leverede, hvad de skulle, var ikke kun et problem i Korup. Bladts kollega i rytterskolen i Snekstrup i Paarup Sogn, Christen Gregersen, havde tilsvarende vanskeligheder med nærliggende bønder.

Mathias Bladts drikkeri

En sådan klage gjorde ikke Mathias Bladt populær i sognet, og sognepræsten, Wulf Godske Holm, var også utilfreds med ham. Den 12. april 1730 skrev præsten til lederen af den fynske ryttergodsadministration, regimentsskriver Hans Langsted, at lærer Bladt siden jul havde levet et meget liderligt levned. Ordvalget betød ikke nødvendigvis, at Bladt havde været sin kone utro, men blot, at han førte et uordentligt, eventuelt drikfældigt liv. Der havde været klaget over ham, og Holm syntes, at han for sin samvittigheds skyld var nødt til at indberette sagen. Sognepræsten mente, at provsten holdt hånden over Bladt, og at dette havde forværret Bladts opførsel. Bladt havde således i Holms påhør sagt, at provsten havde større myndighed end sognepræsten, og at provsten var godt tilfreds med Bladt. Wulf Holm skrev om påsken, der havde været ualmindelig fugtig, bl.a.:

"For at vise at han havde vundet sejr, gik Bladt palmesøndag om morgenen før prædiken (idet han den foregående aften var kommet fra Odense og der havde fået sin løn) til Vigerslev og blev siddende der i kroen til onsdag aften, da hans kone hentede ham hjem. Han var så i kirken skærtorsdag eller langfredag, og om lørdagen lånte han penge her i byen på pant til at drikke op i helligdagene, da var hans løn spillet og drukket op. Påskenat var det det samme, da han og i fuldskab har faret ilde med sin kone, slået hende både brun og blå.

Påskemorgen før prædiken lod han hente to potter brændevin, så han, som hele menigheden kan bevidne, kom drukken i kirken og begyndte på ny efter prædiken, og kom mod aften folk til mig og bad mig for Guds skyld at gå om og styre noget på ham, ellers dræbte han vist nok konen, hun tålte kun lidet, så meget havde han alt givet hende. Og da jeg den tid mod min vilje kom om i skolen, fandt jeg ham liggende i sengen ganske drukken, og udrettede jeg intet andet med min gang, end konen måtte som sædvanlig forlade huset og låne hus i byen, til han havde udsovet. Mig viste han, som godtfolk hørte, døren og beråbte sig på provstens magt.

Holm bad om, at justitsråden gav ordre til, hvad der skulle gøres i sagen. Selv mente han, at Bladt burde afskediges, og at ingen i sognet holdt med læreren, hvis levned længe havde været "uskikkeligt og forargeligt".

(Korup Arkiv)

Undersøgelsen

Regimentsskriveren undersøgte sagen og fandt, at sognepræsten havde ret i klagen over Bladt. Bladt havde ofte smidt sin kone ud af huset om natten, så hun måtte søge husly andre steder, og nogle af skolebørnene havde han slået så voldsomt, at de ikke turde gå i skole. Beretningen om Bladts drikkeri i påsken blev bekræftet, og det blev også oplyst, at han i pinsen 1729 havde drukket sig så fuld, at han blev fundet liggende på landsbygaden. Efter sine drukture tog han til Vigerslev i nogle dage, hvilket hans løn ikke kunne række til, og han skyldte flere af sognets beboere penge. Når der ikke var blevet klaget over ham tidligere, skyldtes det, at han på dette tidspunkt underviste børnene til almindelig tilfredshed.

Sagen blev omhyggeligt undersøgt, og Kristi himmelfartsdag, den 18. maj, var der forhør i kirken, hvor provst Hans Bloch var til stede for at høre præstens og menighedens klager over Bladt. Bloch indledte med at formane alle til at tale sandhed. Adskillige bevidnede, at de havde set Bladt fuld, og nogle føjede til, at han levede et udsvævende liv og ofte var i slagsmål med sin kone, som mange nætter havde fundet husly hos Anders Andersen, formentlig gårdmand Anders Andersen i Korup. Et par af mændene sagde, at deres børn ikke ville i skole, da læreren ofte var fuld 2-3 dage i træk og slog børnene, og Christian Andersen på Sværupgård i Vigerslev Sogn udtalte, at han aldrig ville overlade et af sine børn til Bladts undervisning. Kun Hans Pedersen fra Pederstrup forsvarede læreren og var tilfreds med hans undervisning.

Provsten gav ordre til, at børnene om eftermiddagen skulle møde i skolen, hvor forhøret fortsatte. Kun 16 børn var mødt op, og de forklarede alle, at de nogle gange havde set læreren beruset i skolen. Sognepræsten skrev derpå en indberetning til amtet om forhørene, og da også regimentsskriver Langsted afgav en belastende i liv og levnet til forargelse for ungdommen og andre”, var Bladts sag håbløs.

Afskeden

Amtmanden ville ikke længere se gennem fingre med Bladt og traf hurtigt sin afgørelse. Mathias Bladt skulle afskediges, og Holm fik det ubehagelige hverv at meddele Bladt, at han skulle forlade sit embede og skolen med udgangen af juni måned. Bladt var ikke samarbejdsvillig, og Holm oplyste den 30. juni 1730, at han havde prøvet at få læreren til at forlade skolen med det gode, men at Bladt nægtede. Holm bad derfor myndighederne om, at der snart skete noget i sagen, dvs., at Bladt blev fjernet. Sognepræsten havde nemlig en kandidat parat som afløser for Bladt, student Hans Jørgen Naur, men af ukendte årsager ønskede amtmanden, at Naur blev ansat i Allese, hvis lærer, Thor

Nielsen Huusum, til gengæld skulle forflyttes til Korup. Således blev det, og Thor Nielsen Huusum var lærer i Korup til 1745.

Det vides ikke, hvordan det senere gik Bladt og hans kone, og det sidste spor af ham er en meddelelse, dateret den 18. august 1730, fra amtmanden om, at han kunne få udbetalt 6 rigsdaler fra kirkekassen. De fundne arkivalier giver ingen forklaring på, hvorfor det gik galt i skolen i Korup og på, om Bladt drak, før han kom til sognet, eller om det var forholdet til indbyggerne, der drev ham til at søge trøst i flasken. Hans problemer kan delvis forklares ved det vanskelige i at gennemføre en ny skoleordning, der ikke kom som følge af et ønske fra befolkningen. Tilmed havde Mathias Bladt sandsynligvis en mangelfuld uddannelse. En del af ansvaret må tillægges sognets befolkning, der for en stor dels vedkommende sikkert havde svært ved at se det fornuftige i at betale dyrt for skolevæsenet, også selvom det var bedre end det hidtil kendte.

Anvendte kilder (alle fra Ryttergodsets arkiv i Landsarkivet for Fyn):

Nr. 4. Rytter- og relationskommissionen. Kopibog over udgåede breve 1720-31.

Nr. 40. Overinspektøren. Kopibog over udgåede breve 1727-46.

Nr. 42. Overinspektøren. Kopibog over indkomne breve 1727-64.

Nr. 53 C. Kirkesessionen. Korrespondance 1720-66.

Nr. 54. Kirkesessionen. Diverse sager 1643-1764.

Nr. 97 A. Breve fra forskellige 1713-30.

Den gamle rytterskole nu (Korup Arkiv fot.)